

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بیمه‌های زیان پولی

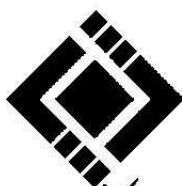
دکتر سعید صحت

(دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی)

۱۴۴۱۵۵۵

نویسنده: دکتر سعید صحت

علی شادی آلائی

پژوهشکده بیمه
(وابسته به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران)

سرشناسه	: صحت، سعید، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: بیمه‌های زیان پولی / سعید صحت، علی مرادنژاد، علی شادی‌آلاتق؛ ناظر علمی غلامعلی ثبات.
مشخصات نشر	: تهران: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده بیمه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: سیزده، [۲۲۴] ص.
شابک	: 978-600-7648-93-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۲۴-۲۲۲].
موضوع	: بیمه زیان پولی
موضوع	: Pecuniary Loss
موضوع	: بیمه اعتباری
موضوع	: Credit Insurance
شناسه افزوده	: مرادنژاد، علی، ۱۳۶۶ -
شناسه افزوده	: شادی‌آلاتق، علی، ۱۳۶۸ -
شناسه افزوده	: ثبات، غلامعلی، ۱۳۴۱ -
شناسه افزوده	: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده بیمه
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷، ص ۱۷، HG۹۹۷۷
رده بندی دیویی	: ۳۵۷/۸۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۳۸۹۷۸۳

بیمه‌های زیان پولی

مؤلف: دکتر سعید صحت - علی مرادنژاد - علی شادی‌آلاتق

ناظر علمی: غلامعلی ثبات

کارشناس فنی - اجرایی: پریسا صفامش - آزاده محمدزاده

صفحه‌آرا: معصومه فاطمی

ناظر فنی چاپ: محمدرضا حیدری

طراح جلد: یوسف رجبی

سال چاپ: ۱۳۹۷

چاپ: کوثر

تعداد: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۲۳۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۴۸-۹۳-۳

ناشر: پژوهشکده بیمه وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نشانی: تهران - سعادت‌آباد - میدان شهید تهرانی مقدم (کاج) خیابان سرو غربی - پلاک ۴۳

صندوق پستی: ۱۹۳۹۵-۴۴۹۹

تلفکس: ۲۲۰۹۲۲۶۵

پست الکترونیکی: Nashr@IRC.ac.ir

وب سایت: <http://www.IRC.ac.ir>

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

پیشگفتار سرپرست پژوهشکده بیمه

میزان حضور در بازارهای جهانی، از شاخص‌های توسعه‌یافتگی کشورهاست و در جهت این حضور، لازم است بسترسازی لازم جهت حضور اقتصاد آن کشور در سطح جهانی صورت گیرد. در این راه، ارتقای موفقیت‌آمیز مدیریت ریسک در کلیه کشورها از اهمیت بسیار زیادی برخوردار می‌باشد و به‌ویژه، در کشورهای در حال توسعه، بخش بیمه نقش بسیار مهمی را در این زمینه برعهده دارد.

بیمه‌ی زیان پولی، به‌عنوان یکی از ابزار مدیریت ریسک، پوششی را برای جبران خسارت‌های بیمه‌گذار یعنی جبران زیان‌های پولی مربوط به ازدست‌دادن درآمد، سود، منفعت، اجازه به کاهش ارزش پول، و به‌عبارتی هر نوع زیان مالی که ممکن است به‌علت اختلال در فعالیت اقتصادی و وام‌های رهنی اتفاق افتد ارائه می‌نماید. در این نوع بیمه، موضوع بیمه، میزان معینی پول است که بیمه‌گر به‌دلیل عدم‌ایفای تعهد متعهد، به بیمه‌گذار می‌پردازد. به‌عبارت‌دیگر، این نوع بیمه در نوع زیان مالی را که ممکن است در اثر طیف وسیعی از عوامل خارجی و داخلی به‌وقوع بپردازد، تحت پوشش قرار می‌دهد و به‌عنوان تأمین‌کننده امنیت فعالیت‌های بازرگانی و محرک فعالیت‌های اقتصادی و صادرات عمل می‌نماید. انواع مختلف این بیمه، رشته‌هایی همچون بیمه اعتبار، بیمه ضمانت، بیمه عدم‌النفع و بیمه صداقت و امانت را شامل می‌شود. در بیمه اعتبار، بیمه‌گر، ریسک عدم‌وصول طلب را پوشش داده و آن را جبران می‌کند؛ در این بیمه، قرارداد بیمه بین بیمه‌گر و بیمه‌گذاری منعقد می‌گردد که از کسی یا کسانی طلب دارد و نگران است که طلب او در موعد مقرر وصول نشود. بیمه ضمانت، ریسک‌ها و خسارت‌های ناشی از اعسار و عدم‌توانایی متعهد در ایفای تعهدات ناشی از سپردن ضمانت‌نامه طی قرارداد و پرداخت بدهی به وام‌دهنده ناشی از اخذ وام را تحت پوشش قرار می‌دهد. در بیمه عدم‌النفع، خسارت‌ها و زیان‌های مادی (سود و هزینه‌های جاری) ناشی از وقفه تولید به‌دلایلی که در بیمه‌نامه ذکر می‌شود، در مدت مشخص تحت پوشش قرار می‌گیرد. بیمه صداقت و امانت کلیه ریسک‌های ناشی از خیانت، اهمال‌کاری، نادرستی و تبانی بین کارکنان را که موجب واردآمدن ضرر و زیان به کارفرما می‌شود تحت پوشش قرار می‌دهد.

پژوهشکده بیمه بر آن است تا با چاپ کتاب "بیمه‌های زیان پولی"، اطلاعات مفید و کاربردی در زمینه مباحث مربوط به این رشته بیمه‌ای را به مخاطبین ارائه نماید. در فصل اول این کتاب، مقدمه‌ای بر بیمه زیان‌های پولی ارائه شده و در فصول بعدی، بیمه‌های اعتباری، ضمانتی، عدم‌النفع و صداقت و امانت کارکنان مورد بررسی قرار می‌گیرند. در اینجا لازم می‌دانم از مؤلفین محترم کتاب و همکاران محترم پژوهشکده بیمه که در امر انتشار این کتاب تلاش نموده‌اند، تشکر و قدردانی نمایم. امید است که این کتاب مورد توجه پژوهشگران، صاحب‌نظران و کارشناسان صنعت بیمه قرار گیرد و پژوهشکده را از نقطه نظرات ارزشمند خود بهره‌مند سازند.

دکتر امیر صفری

پیشگفتار

باوجود نقش مهم بیمه در بسترسازی و تأمین شرایط مساعد اقتصادی، وضعیت کنونی این صنعت در اقتصاد ملی با عنایت به آمار و ارقام و نیز ضریب نفوذ بیمه، با وضعیت بایسته آن فاصله معناداری دارد. دانش فنی پایین بیمه‌گران داخلی در برخی از رشته‌ها (به‌ویژه بیمه‌های زیان پولی)، یکی از مهم‌ترین عوامل به‌وجودآمدن وضعیت صدرالاشاره است. بشریت همه رستگاری‌ها و توفیقات خود را در طول تاریخ به کمک علم و تجربه کسب کرده است، کلید حل این مشکل نیز نگاه علمی‌تر به مشکلات این صنعت و یافتن راه‌حل در بستر علم است. این هدف جز با حرکت در دو مسیر به صورت توأمان میسر نمی‌گردد. مسیر اول، فرهنگ‌سازی عالمانه و بسط و گسترش علوم مرتبط با بیمه با اتخاذ پزوه‌ها و ممارست در انتقال علوم مرتبط با بیمه با نشر مکتوباتی تخصصی و بومی کردن آن و مسیر دوم، استفاده از نتایج این علوم و تبدیل نظریات به راهکارهای اجرایی است. کتاب حاضر، یکی از این کتاب‌های تخصصی است که امید می‌رود باتوجه به مفاد آن (استفاده از منابع داخلی و خارجی) و نشر مزایای حاکم بر بیمه‌های زیان پولی شامل زیرشاخه‌های بیمه اعتبار، بیمه ضمانتی، بیمه عدم‌النفع و بیمه صداقت و امانت کارکنان، برای کاه خزانندگان سودمند واقع گردد. بی‌گمان، آنان که با مسائل بیمه‌ای سروکار دارند یا به انجام پژوهش در زمینه فن ظریف بیمه و حرفه شریف بیمه‌گری علاقه‌مند هستند، با مطالعه مختصر و درون‌مایه علمی این کتاب، پاسخ بسیاری از پرسش‌ها و جستجوگری‌های خود را با اطمینان و دقت کمی و دقت و علاقه‌مندی و تلاشگری خواهند یافت. تاکنون در زمینه بیمه‌های زیان پولی، کتاب‌هایی محدود ولی ارزشمندی در کشورمان تألیف و منتشر شده است. ویژگی کتاب حاضر در این است که به موازات پرداختن به مفاهیم بنیادی و کاربردی بیمه‌های زیان پولی، ساختار و تحولات بیمه‌های زیان پولی در کشور، برخی از کشورهای منطقه و جهان را نیز بررسی می‌کند.

لازم به ذکر است از مهم ترین اهداف تهیه نوشته حاضر، پاسخگویی به بخش بزرگی از کمبود منابع بیمه ای این رشته و ارتقای سطح ادبیات بیمه های زبان پولی و همچنین افزایش سهم بازار این رشته باتوجه به درصد ناچیز آن است.

در پایان بر خود لازم می دانیم از ناظر محترم کتاب جناب آقای ثبات و تمامی دوستان، کارکنان و مدیران شرکت های بیمه که از هیچ کمکی در راستای تألیف این کتاب دریغ ننموده اند، قدردانی نماییم. همچنین از سرپرست محترم پژوهشکده بیمه جناب آقای دکتر صفری و همکاران محترم پژوهشکده بیمه به خاطر زحماتی که متحمل شدند، سپاسگزاریم.

دکتر سعید صحت

علی مرادنژاد

علی شادی آلانق

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه‌ای بر بیمه‌های زیان پولی	۱
مقدمه	۱
بیمه‌های زیان پولی	۳
۱. مقدمه‌ای بر بیمه اعتبار	۴
۲. مقدمه‌ای بر بیمه ضمانتی	۶
۳. بیمه عدم‌النفع	۹
۴. بیمه صداقت و امانت کارکنان	۱۲
فصل دوم: بیمه آ‌جباری	۱۶
۱. مقدمه	۱۶
۲. ریسک اعتباری	۱۷
۳. فروش اعتباری	۱۹
۴. تاریخچه بیمه‌های اعتباری	۲۰
۵. مبانی نظری بیمه‌های اعتباری	۲۱
۶. بیمه اعتبار	۲۲
۷. حدود اعتبار	۲۴
۸. اطلاعات اعتباری	۲۴
۹. اصول حاکم بر بیمه‌های اعتبار	۲۶
۹-۱. اصل نفع بیمه‌پذیر	۲۶
۹-۲. اصل حد اعلای حسن‌نیت	۲۶
۹-۳. اصل غرامت	۲۷
۹-۴. اصل حق بیمه	۲۷
۹-۵. اصل حق مراجعه به مسئول حدوث خسارت (جانشینی)	۲۷
۹-۶. اصل واگذاری	۲۸
۹-۷. اصل علت نزدیک	۲۸
۱۰. تفاوت بیمه‌نامه‌های اعتبار با ضمانت‌نامه‌ها	۲۹

۱۱. بیمه اعتباری داخلی و خارجی ۳۱
۱۲. کارکردهای بیمه اعتبار ۳۴
۱۳. انواع بیمه اعتبار ۳۶
- ۱۳-۱. بیمه اعتبار تجاری ۳۶
- ۱۳-۲. اعتبار اسناد حساب دریافتی ۳۸
- ۱۳-۳. بیمه اعتبار وام نقدی ۳۹
- ۱۳-۴. بیمه سپرده ۴۰
۱۴. بیمه نامه اعتباری ۴۰
۱۵. ضمانت در بیمه های اعتبار ۴۱
۱۶. برات (سفته) در بیمه های اعتباری ۴۲
۱۷. انواع اصلی ترانزاکشن در بیمه های اعتبار ۴۳
۱۸. بیمه های اعتباری در جهان ۴۴
۱۹. سازمان های بیمه اعتباری در ایران ۴۵
- ۱۹-۱. اتحادیه برن ۴۶
- ۱۹-۲. اتحادیه امان ۴۷
- ۱۹-۳. مؤسسه تضمین سرمایه گذاری چندجانبه ۴۹
- ۱۹-۴. شرکت اسلامی بیمه سرمایه گذاری و اعتبار صادراتی ۵۰
- ۱۹-۵. اتحادیه بین المللی بیمه اعتباری ۵۱
۲۰. بیمه های اعتباری در برخی از کشورها ۵۳
- ۲۰-۱. سازمان ضمانت صادرات اعتباری انگلستان ۵۳
- ۲۰-۲. بیمه صادراتی فرانسه ۵۴
- ۲۰-۳. ضمانت صادراتی در هند ۵۵
- ۲۰-۴. برنامه های بیمه ای اعتباری در کشور آلمان ۵۶
- ۲۰-۵. بانک اعتبار صادراتی ترکیه ۵۷
- ۲۰-۶. مؤسسه بیمه اعتبار صادرات مالی ۵۸
۲۱. وضعیت آماری بیمه های اعتبار در جهان ۶۰
۲۲. بیمه های اعتباری در ایران ۶۲

۲۲-۱.	کاربرد بیمه اعتبار در صنعت بانکداری	۶۳
۲۳.	وضعیت آماری بیمه‌های اعتبار در ایران در گذشته	۶۴
۲۳-۱.	وضعیت آماری بیمه‌های اعتبار در ایران در سال‌های اخیر	۶۶
۲۴.	صندوق ضمانت صادرات ایران	۶۷
۲۵.	چالش‌های پیش روی بیمه‌گران اعتباری	۸۷
۲۶.	نتیجه‌گیری و ارائه راهکار برای رشد و توسعه بیمه‌های اعتباری در کشور	۹۱
۹۵.	فصل سوم: بیمه ضمانتی	
۹۵.	۱. مبانی بیمه‌های ضمانتی	
۹۶.	۱-۱. عقد ضمانت	
۹۶.	۱-۲. بیمه ضمانتی	
۹۷.	۲. ضمانت‌نامه	
۹۸.	۳. چه نوع از اوراق ضمانت‌نامه را شرکت‌های بیمه ارائه می‌کند؟	
۹۹.	۴. چگونگی استفاده از ضمانت‌نامه‌ها	
۹۹.	۵. هزینه بیمه ضمانتی	
۹۹.	۶. چگونه ضمانت‌نامه‌ها از اعتباردهندگان حمایت می‌کند؟	
۱۰۰.	۷. تفاوت بین یک بیمه ضمانتی و ضمانت‌نامه بانک	
۱۰۰.	۸. تعریف عناوین	
۱۰۰.	۸-۱. ضمانت	
۱۰۰.	۸-۲. پیمان	
۱۰۰.	۸-۳. کارفرما	
۱۰۱.	۸-۴. پیمانکار	
۱۰۱.	۹. طرف‌های ضمانت‌نامه	
۱۰۲.	۱۰. استفاده از ضمانت‌نامه	
۱۰۲.	۱۱. جانشینی	
۱۰۳.	۱۲. ضمانت‌نامه و شرایط تضمین	
۱۰۳.	۱۳. اصول حاکم بر ضمانت‌نامه‌ها	
۱۰۴.	۱۴. تفاوت بین بیمه اعتبار و ضمانت‌نامه	

۱۵. حق بیمه ۱۰۶
۱۶. ضامن و روش های اجرای تعهد ۱۰۶
۱۷. ضمانت نامه ۱۰۷
۱۸. چشم انداز تاریخی ضمانت نامه ۱۰۷
۱۹. ضمانت نامه چیست ؟ ۱۰۸
۲۰. تفاوت بیمه ضمانتی و سایر بیمه نامه ها ۱۱۰
۲۱. انواع ضمانت نامه ها ۱۱۱
- ۲۱-۱. ضمانت نامه های قراردادی ۱۱۱
- ۲۱-۲. ضمانت نامه های تجاری ۱۱۲
۲۲. دلایل و ملکی بیان ضمانت نامه ۱۱۳
۲۳. مدیریت ریسک شرکت های ضمانتی ۱۱۴
- ۲۳-۱. قبول ریسک ۱۱۵
- ۲۳-۲. مدل رتبه بندی اعتبار ۱۱۶
- ۲۳-۳. مدیریت ریسک مورد بیمه ۱۱۷
۲۴. قابلیت دوره ای ۱۱۷
۲۵. بیمه اتکایی ۱۲۰
۲۶. بازار بیمه های ضمانتی ۱۲۲
- ۲۶-۱. بررسی جهانی ۱۲۲
۲۷. ضریب نفوذ بیمه های ضمانتی در کشورهای منتخب ۱۲۳
- ۲۷-۱. ایالات متحده ۱۲۴
- ۲۷-۲. اروپا ۱۲۶
- ۲۷-۳. آمریکای لاتین ۱۲۷
- ۲۷-۴. آسیا ۱۲۹
۲۸. چشم انداز شرکت های بیمه ضمانتی ۱۳۰
۲۹. ضمانت نامه های بانکی ۱۳۲
۳۰. روندهای جدید در بازار بیمه ضمانتی ۱۳۳
- ۳۰-۱. جهانی شدن ۱۳۳

۱۳۳.....	۲-۳۰. مشارکت متقابل بخش خصوصی- دولتی
۱۳۴.....	۳-۳۰. افزایش استفاده از ضمانت‌نامه‌های به‌محض درخواست
۱۳۵.....	۳۱. تفاوت بیمه اعتبار و ضمانتی
۱۳۷.....	۳۲. شرایط صدور ضمانت‌نامه
۱۳۸.....	۳۳. انواع ضمانت‌نامه‌های بانکی
۱۳۹.....	۱-۳۳. ضمانت‌نامه شرکت در مناقصه یا مزایده
۱۴۰.....	۲-۳۳. ضمانت‌نامه حسن انجام تعهدات
۱۴۱.....	۳-۳۳. ضمانت‌نامه پیش‌پرداخت
۱۴۱.....	۴-۳۳. ضمانت‌نامه استرداد کسور وجه‌الضمان
۱۴۱.....	۵-۳۳. ضمانت‌نامه حسن انجام خرید
۱۴۲.....	۶-۳۳. ضمانت‌نامه عدم کسب سود
۱۴۲.....	۷-۳۳. ضمانت‌نامه بدهی پرداخت
۱۴۲.....	۸-۳۳. بیمه اعتبار اوراق قرضه
۱۴۳.....	۹-۳۳. ضمانت‌نامه‌های متفرقه
۱۴۵.....	فصل چهارم: بیمه عدم‌النفع
۱۴۵.....	۱. مقدمه
۱۴۶.....	۲. اهمیت بیمه عدم‌النفع
۱۴۷.....	۳. تاریخچه بیمه عدم‌النفع
۱۴۹.....	۴. تعریف عدم‌النفع
۱۴۹.....	۵. انواع عدم‌النفع
۱۵۰.....	۱-۵. منفعت محقق شده
۱۵۰.....	۲-۵. منفعت محتمل
۱۵۰.....	۶. بیمه عدم‌النفع
۱۵۱.....	۷. موضوع بیمه عدم‌النفع
۱۵۲.....	۸. توقف تولید
۱۵۳.....	۹. محل مورد بیمه
۱۵۳.....	۱۰. جبران زیان در بیمه عدم‌النفع

۱۱. استثنائات در بیمه عدم النفع	۱۵۴
۱۲. حق بیمه	۱۵۵
۱۳. مزایای بیمه عدم النفع	۱۵۵
۱۴. ماهیت و قلمرو بیمه عدم النفع	۱۶۳
۱۵. پوشش بیمه عدم النفع	۱۶۴
۱۶. مبلغ بیمه‌ای عدم النفع	۱۶۵
۱۷. روش‌های محاسبه مبلغ بیمه‌ای	۱۶۶
۱۸. فرانشیز	۱۶۷
۱۹. اتمام بیمه عدم النفع	۱۶۷
۱۹-۱. بیمه عدم النفع آتش‌سوزی	۱۶۷
۱۹-۲. بیمه عدم النفع ماشین‌آلات	۱۶۸
۱۹-۳. بیمه‌نامه عدم النفع - تجهیزات الکترونیکی	۱۷۱
۱۹-۴. بیمه عدم النفع تمام - طر بسب	۱۷۲
۱۹-۵. بیمه‌نامه عدم النفع - توقف تأسیسات - برزی شهری	۱۷۲
۱۹-۶. پوشش بیمه‌ای عدم النفع شکست ماشین‌آلات	۱۷۳
۱۹-۷. پوشش بیمه‌ای تأخیر در شروع پروژه	۱۷۶
۲۰. دلایل اهمیت توجه به بیمه‌نامه عدم النفع از سوی	۱۷۹
۲۱. شرایط اختصاصی قرارداد بیمه عدم النفع	۱۸۲
۲۲. مشکلات عملی بیمه عدم النفع	۱۸۴
۲۳. مشکلات عملی بیمه عدم النفع در ایران	۱۸۵
۲۴. دلایل عدم تقاضای بیمه عدم النفع در ایران	۱۸۶
۲۵. پیشنهاداتی برای توسعه بیمه عدم النفع	۱۸۷
فصل پنجم: بیمه صداقت و امانت کارکنان	۱۸۸
۱. مقدمه	۱۸۸
۲. انواع بیمه صداقت و امانت	۱۸۹
۳. فرم مورد استفاده در بیمه‌نامه‌های صداقت و امانت کارکنان	۱۹۰
۴. روش صدور این بیمه‌نامه	۱۹۲

۱۹۳	۵. شرایط عمومی و اختصاصی بیمه صداقت و امانت
۱۹۳	۵-۱. موضوع بیمه نامه
۱۹۳	۵-۲. تعهدات بیمه گر
۱۹۳	۵-۳. وظایف و تعهدات بیمه گذار
۱۹۴	۵-۴. استثنائات بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان
۱۹۵	۵-۵. حق بیمه بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان
۱۹۵	۵-۶. فرانشیز بیمه نامه صداقت و امانت کارکنان
۱۹۵	۵-۷. اصل جانشینی
۱۹۵	۵-۸. مدت قرارداد
۱۹۶	۵-۹. نحوه حل اختلاف
۱۹۶	۵-۱۰. موارد پیش بینی نشده
۱۹۶	۵-۱۱. موارد فسخ قرارداد
۱۹۷	۶. بیمه اختلاس
۱۹۷	۷. بیمه مدیران و مسئولان
۱۹۷	۸. اهمیت و ضرورت بیمه نامه هیئت مدیره
۲۰۰	ضمائم
۲۲۲	منابع